

Geschiedenis Kinderdijk

Van molens, stoomgemalen én de mens in Nederland

In Kinderdijk sta je met je voeten midden in de Nederlandse geschiedenis. Alles ligt hier onder de zeespiegel, dus werken we al eeuwen samen met het water en de wind om de boel droog te houden. Onze molens en waterwegen vertellen het verhaal van de Lage Landen. Ga terug in de tijd in een avontuur vol wieken, water en wilskracht in Kinderdijk!

Samenspel

De beroemde molens van Kinderdijk torenen uit boven de polders van de Alblasserwaard, met hun machtige wieken trots in de wind. Toch zijn deze historische reuzen maar een klein onderdeel van een enorm samenspel tussen mens, techniek en natuur.

Jagers en vissers kwamen hier alleen in de zomer

Duizend jaar geleden was dit hele gebied een groot veenmoeras, ingeklemd tussen woeste rivieren en het geraas van de zee. Jagers en vissers kwamen hier alleen in de zomer, als het water tenminste laag genoeg stond. Toen de eerste vaste bewoners hier kwamen, bouwden ze hun huizen op zandduinen om bij een overstroming het hoofd boven water te houden.

Dijken gaven een nieuw probleem

Steeds meer mensen wilden een bestaan opbouwen op de vruchtbare grond rondom de snel rijker wordende handelssteden van West Nederland. Daarom werden dijken aangelegd om het woeste rivierwater buiten te houden. Daarmee ontstond wel een nieuw probleem: er ontstond een soort badkuip, die volliep met grond- en regenwater. Dat was natuurlijk niet de bedoeling, want dan kregen ze toch nog natte voeten. Maar hoe kon dit grond- en regenwater afgevoerd worden naar de rivieren? Er was een plan nodig om het water buiten te houden.

Waterschappen aan de basis van onze democratie

In de dertiende eeuw gaf graaf Floris V van Holland de opdracht tot het oprichten van waterschappen. Hier werden drie waterschappen opgericht: Alblasserwaard, Overwaard en Nederwaard. Deze drie waterschappen samen vormen nu Waterschap Rivierenland. Het waterschap regelt het beheer van het water voor een gebied. Graaf Floris V wilde dat alle inwoners samen gingen werken. Ieder betaalde mee. En het bestuur van een waterschap liet hij door de inwoners zelf kiezen door hen te laten stemmen. Net zoals nu de Eerste en Tweede Kamer wordt gekozen. Het waterschap was dus de start van onze huidige democratie.

De Sint Elisabethvloed

Het water bleef terugvechten. Door de ontwatering daalde de veenbodem langzaam verder, terwijl het rivierpeil bleef stijgen. En toen, in een stormachtige novembernacht in 1421, sloeg het noodlot toe. De beruchte Sint Elisabethsvloed verwoestte de slecht onderhouden dijken die de polder beschermden, waardoor duizenden mensen verdronken.

De legende van Kinderdijk

Volgens de legende is hier de naam Kinderdijk ontstaan. Na de vloed, toen de overlevenden weer naar buiten durfden, zagen ze langs de dijk een wiegje drijven, waaruit het gehuil van een kind te horen was. Het dobberende wiegje werd in balans gehouden door een kat, die door heen en weer te springen zorgde dat het mandje niet zonk. Het kindje werd gered: werd zo de naam Kinderdijk geboren?

De kracht van molens

De Elisabethsvloed was een ramp, maar ook de bodemdaling werd een steeds groter probleem. Er was steeds meer kracht nodig om het water uit de polders naar de rivier te brengen. Er werden verschillende technieken toegepast om het water af te voeren, maar uiteindelijk bedachten de waterschappen dat het probleem het beste kon worden opgelost met... je raadt het al: molens! In de loop van de eeuwen werd met ups en downs een steeds beter systeem van molens en gemalen aangelegd.

Het water uit de lage boezem kan door de boezemmolens naar de hoge boezem worden gepompt bij te veel water, maar het kan ook terug stromen in droge tijden. Uiteindelijk stonden er twintig molens in de twee waterschappen van Nederwaard en Overwaard, waarvan je de overgebleven negentien zelf kunt komen bekijken en beleven.

In 1868 kwam de **stoommachine** de molens een handje helpen

Met de uitvinding van de stoommachine kreeg Kinderdijk een nieuwe, krachtige techniek in handen om de strijd mee voort te zetten. Vanaf 1868 werden twee stoomgemalen gebouwd om de molens bij hun zware werk te helpen. Vanaf 1924 werd het Wisboomgemaal elektrisch aangedreven, voor nog meer kracht en capaciteit.

Toch bleven de molens belangrijk: in de Tweede Wereldoorlog eisten de Duitsers alle diesel voor zichzelf op, waardoor de polders weer op windkracht moesten worden bemalen. Ook nu nog moeten de molens gebruiksklaar blijven, om de geschiedenis te bewaren voor nieuwe generaties. Maar ook als noodvoorziening voor als de stroom ooit uitvalt of andere rampen de moderne machines uitschakelen.

Vijzelschroeven

Het oude Wisboom-stoomgemaal, dat later elektrisch werd en tegenwoordig stilstaat, is nu het bezoekerscentrum. Want in 1995 werd het gemaal vervangen door een nog krachtigere machine: een elektrisch vijzelgemaal Overwaard, het Kok-gemaal. Zo gaan de strijd en de samenwerking met het water door. De gigantische vijzelschroeven doen nog steeds hun zware werk om te beschermen waar graaf Floris V van Holland lang geleden ooit het startsein voor gaf.